

3. Obyvatelstvo

3.1. Věková struktura

Málo lidnatý kraj

V Kraji Vysočina bylo k rozhodnému okamžiku sečteno celkem 505 565 obvykle bydlících obyvatel, z nichž bylo 250 196 mužů (49,5 %) a 255 369 žen (50,5 %). Kraj Vysočina je třetím nejméně lidnatým krajem v republice, podíl kraje na obyvatelstvu ČR činí 4,8 %. Z pohledu územní struktury žije nejvíce obyvatel v okrese Žďár nad Sázavou – více než 117 tisíc, jako další v pořadí následují okresy Třebíč (necelých 112 tisíc) a Jihlava (téměř 111 tisíc). Nejméně lidnatým okresem je Pelhřimov, kde žije méně než 72 tisíc obyvatel.

Tab. 3.1.1 Obyvatelstvo podle věku a velikostních skupin obcí

	Obyvatelstvo celkem	v tom ve věku (%)								
		0 - 4	5 - 14	15 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 64	65 - 74	75 a více vč. nezjištěno
Kraj celkem	505 565	5,3	9,3	12,6	14,1	14,8	13,4	13,9	9,3	7,4
v tom obce s počtem obyvatel:										
do 199	41 148	4,9	9,6	12,1	13,0	14,5	12,8	14,1	10,6	8,4
200 - 499	61 914	5,4	10,4	12,6	13,8	15,2	12,6	13,8	9,0	7,3
500 - 999	67 322	5,5	9,9	13,0	13,9	14,8	13,2	13,5	9,2	7,1
1 000 - 4 999	93 996	5,3	9,7	12,7	13,9	14,8	13,3	13,8	9,1	7,2
5 000 - 19 999	108 015	5,0	9,1	12,9	13,9	14,7	13,9	13,9	9,5	7,2
20 000 - 49 999	83 095	5,2	8,7	12,8	14,2	14,7	14,3	13,9	9,0	7,3
50 000 a více	50 075	5,8	7,9	11,5	16,0	14,4	13,2	14,5	9,1	7,6

Stárnutí populace

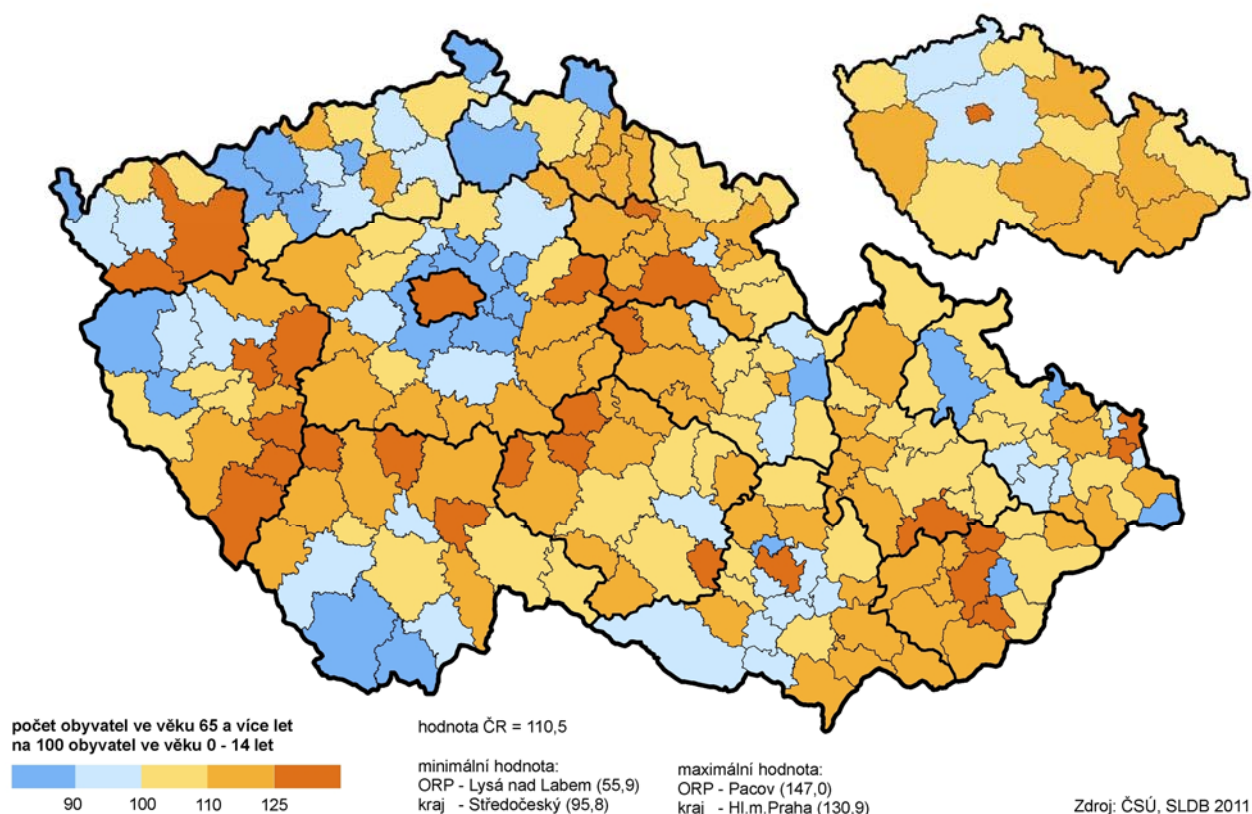
K 26. 3. 2011 bylo v Kraji Vysočina sečteno 82 741 osob ve věku 65 a více let, což představuje více než 16 % populace, dětí do 14 let bylo sečteno 73 798, tj. 14,6 %. Podíl dětí do 14 let sice v kraji převyšuje republikový průměr, ale nadprůměrný je i podíl osob v poproduktivním věku, tj. 65 a více let. Index stáří, který udává počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 – 14 let, dosahuje v Kraji Vysočina hodnoty 112,1 a převyšuje index stáří v celé ČR o 1,6 procentního bodu.

Značné rozdíly ve věkové struktuře existují i v rámci kraje. Mezi okresy má relativně nejmladší obyvatele Jihlavsko a Žďársko, naopak nejvyšší index stáří vykazuje okres Pelhřimov (127,9) a Havlíčkův Brod (117,6). Ze správních obvodů obcí s rozšířenou působností má nejstarší obyvatelstvo Pacov (index stáří 147,0). Naopak Velké Meziříčí je jediným správním obvodem, kde počet dětí ve věku 0 – 14 let ještě převažuje nad počtem osob v poproduktivním věku (index stáří 96,3). Zajímavé je srovnání věkové struktury podle velikostních skupin obcí. Podíl nejstarších obyvatel je nejvyšší v nejmenších obcích do 199 obyvatel. Naopak nejmladší obyvatele má skupina obcí od 1 000 - 1 999 obyvatel, kde je nejvyšší podíl dětí na populaci (15,6 %) a pouze v této skupině počet dětí převažuje nad počtem osob starších 65 let.

Nejmladší jsou středně velké obce

Zajímavé je srovnání věkové struktury podle velikostních skupin obcí. Nejnižší podíl dětí mladších 15 let (13,8 %) má město Jihlava (jediné město v kategorii 50 000 a více obyvatel), podprůměrný podíl dětí mají i další větší obce, přesněji města, ve velikostních skupinách 5 000 – 19 999 a 20 000 – 49 999 obyvatel. Naopak nejvyšší zastoupení dětí na populaci je v menších či středních obcích v kategoriích od 200 do 4 999 obyvatel. Ve skupině obcí od 200 do 499 obyvatel bylo zastoupení dětí na populaci o dva procentní body vyšší než v krajském městě Jihlavě.

Index stáří ve správních obvodech ORP a krajích

Naproti tomu váha obyvatelstva v produktivním věku (15 - 64 let) roste s velikostí obce – nejnižší byla u obcí do 199 obyvatel (66,5 %), nejvyšší ve městech s 20 000 – 49 999 obyvateli (69,9 %), v Jihlavě byla jen o málo nižší (69,6 %). Procento obyvatel v poproduktivním věku (65 a více let) bylo naopak nejvyšší v nejmenších obcích do 199 obyvatel. V další skupině obcí od 200 do 499 obyvatel bylo již zastoupení nejstarších obyvatel podprůměrné a s rostoucí velikostí obcí mírně narůstalo, takže v největším městě Jihlavě zhruba odpovídalo krajskému průměru.

Tab. 3.1.2 Obyvatelstvo podle pohlaví a věku, index stáří a průměrný věk podle velikostních skupin obcí

	Obyvatelstvo celkem	z toho ženy (%)	Počet žen na 1 000 mužů	Z celku podle věku (%)			Index stáří	Průměrný věk	
				0 - 14	15 - 64	65 a více1)		muži	ženy
Kraj celkem	505 565	50,5	1 021	14,6	68,8	16,6	112,1	39,7	42,5
v tom obce s počtem obyvatel:									
do 199	41 148	49,5	981	14,5	66,5	19,0	129,8	41,0	43,5
200 - 499	61 914	49,1	965	15,8	68,0	16,2	101,6	39,3	41,9
500 - 999	67 322	49,8	991	15,4	68,3	16,3	104,4	39,3	41,8
1 000 - 4 999	93 996	50,4	1 016	15,1	68,6	16,3	107,1	39,4	42,2
5 000 - 19 999	108 015	51,1	1 045	14,0	69,3	16,7	117,5	39,8	42,7
20 000 - 49 999	83 095	51,3	1 055	13,9	69,9	16,3	114,1	39,6	42,6
50 000 a více	50 075	51,7	1 068	13,8	69,6	16,7	118,5	39,9	42,9

Nejnižší podíl žen mezi Ženy tvoří více než polovinu populace kraje (50,5 %). Přesto je zastoupení žen

kraji

na obyvatelstvu nejnížší mezi kraji, když na opačném konci žebříčku stojí Hlavní město Praha s podílem žen 51,6 %. Zde se opět nabízí souvislost s venkovským osídlením Kraje Vysočina. Podíly žen jsou nejnížší v nejmenších obcích, ve skupinách do 999 obyvatel dokonce ženy tvoří méně než 50 % populace. V dalších velikostních kategoriích obcí podíl žen postupně narůstá až na 51,7 % v krajském městě Jihlavě. S růstem velikosti obcí totiž přibývá zastoupení osaměle žijících starších žen ve věku 65 a více let, pro něž bývá obtížné bydlení v malých obcích bez dobře dostupných služeb.

Průměrný věk přesáhl 41 let

Dalším ukazatelem věkové struktury je průměrný věk populace, který v kraji dosáhl 41,1 roku a mírně převyšil hodnotu za celou Českou republiku (41 let). V meziokresním srovnání zůstaly pod hranici 41 let pouze okresy Žďár nad Sázavou a Jihlava, zatímco v okrese Pelhřimov byl průměrný věk o 1 rok vyšší než v celém kraji a dosáhl 42,1 roku.

Průměrný věk se významně liší podle pohlaví – 39,7 roku u mužů a 42,5 roku u žen. Tento rozdíl v rozmezí 2,5 - 3 roky je patrný ve všech velikostních skupinách obcí. Nejvyšší průměrný věk mužů a žen je v obcích do 199 obyvatel (41,0 a 43,5 roku), naopak nejnížší hodnoty byly zjištěny v obcích od 500 do 999 obyvatel (39,3 a 41,8 roku). V dalších kategoriích obcí se průměrný věk postupně zvyšuje.

Z největších měst kraje má nejmladší obyvatele Velké Meziříčí (průměrný věk 40,1 roku) a Třebíč (průměrný věk 40,5 roku). Velmi podobnou věkovou strukturu mají města Jihlava, Pelhřimov a Žďár nad Sázavou (průměrný věk shodně 41,4 roku), nejstarší obyvatele má v tomto srovnání město Havlíčkův Brod (průměrný věk 41,8 roku). Ve všech městech však již převažuje počet osob ve věku 65 a více let nad počtem dětí ve věku do 14 let.

Tab. 3.1.3 Obyvatelstvo podle pohlaví, hlavních věkových skupin a velikostních skupin obcí

	Muži	v tom podle věku (%)			Ženy	v tom podle věku (%)		
		0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno		0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Kraj celkem	250 196	15,1	71,0	13,8	255 369	14,1	66,6	19,4
v tom obce s počtem obyvatel:								
do 199	20 776	14,5	69,5	16,0	20 372	14,5	63,4	22,1
200 - 499	31 501	15,8	70,8	13,4	30 413	15,7	65,1	19,1
500 - 999	33 817	15,8	70,7	13,5	33 505	15,0	65,9	19,1
1 000 - 4 999	46 633	15,7	70,8	13,5	47 363	14,4	66,4	19,2
5 000 - 19 999	52 817	14,8	71,4	13,8	55 198	13,3	67,3	19,4
20 000 - 49 999	40 443	14,7	71,5	13,9	42 652	13,1	68,3	18,6
50 000 a více	24 209	14,4	71,9	13,8	25 866	13,2	67,4	19,4

Věková struktura mužů a žen se liší

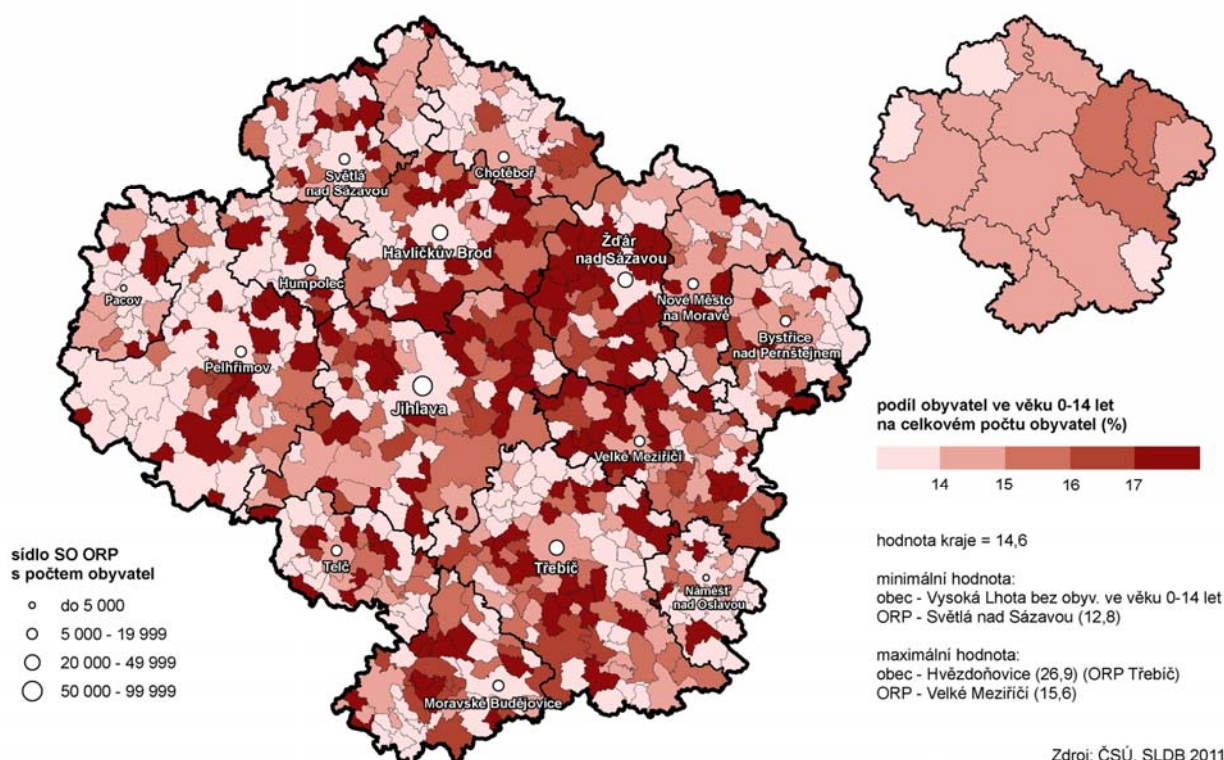
Věková struktura mužů a žen se značně odlišuje, což lze považovat za obecně platný jev. V mužské populaci převažuje podíl chlapců ve věku 0 - 14 let nad muži ve věku 65 a více let ve všech velikostních skupinách obcí s výjimkou těch nejmenších do 199 obyvatel. V ženské populaci naopak ve všech kategoriích obcí převládají ženy od 65 let výše nad dětskou složkou populace. Podíl chlapců (0 - 14 let) na mužské populaci je o 1 procentní bod vyšší než podíl dívek (0 - 14 let) na populaci žen. V mužské populaci je rovněž výrazně vyšší procento osob ve věku 15 - 64 let (71 %), naopak zastoupení nejstarší složky je u mužů výrazně menší než u ženské populace.

Nejvíce dětí je v obcích kolem velkých center.

Podíl dětí ve věku 0 - 14 let na populaci se významně odlišuje v jednotlivých obcích kraje. Nejvyšší podíly dětí jsou patrné ve středně velkých obcích, které tvoří zázemí přirozených center – tj. obce v okolí Jihlavy, Žďáru nad Sázavou, Havlíčkova Brodu, Nového Města na Moravě, Velkého Meziříčí, Třebíče nebo i Pelhřimova. Naopak relativně nejméně dětí mají populace největších měst

(vliv vysokého zastoupení nejstarších osob) a dále obce v okrajových částech kraje, zejména na severozápadě a jihovýchodě regionu. Nejméně dětí v populaci měla nejmenší obec v kraji Vysoká Lhota v okrese Pelhřimov (bez dětí ve věku 0 - 14 let) a správní obvod obce s rozšířenou působností Světlá nad Sázavou (12,8 %). Nejvyšší podíl dětské složky byl zjištěn v obci Hvězdoňovice v okrese Třebíč (26,9 %) a ve správním obvodu Velké Meziříčí (15,6 %).

Děti v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina

3.2. Rodinný stav

Manželství se odkládá

Výsledky sčítání z roku 2011 dokládají další posun věku vstupu do manželství, a to u mužů i žen. U mužů z věkové skupiny 25 - 29 let bylo 81,0 % svobodných a 17,4 % ženatých a ještě ve věku 30 - 34 let mírně převládali svobodní nad ženatými (47,5 % oproti 46,7 %). Více ženatých než svobodných mužů bylo až ve věkové skupině 35 - 39 let (26,0 % svobodných, 62,5 % ženatých). Podíl rozvedených mužů s věkem postupně stoupá, v kategorii mezi 35 - 39 lety již byla více než jedna desetina mužů rozvedených (11,3 %) a ve věku 40 - 49 let dosahuje procento rozvedených mužů maxima (16,4 %).

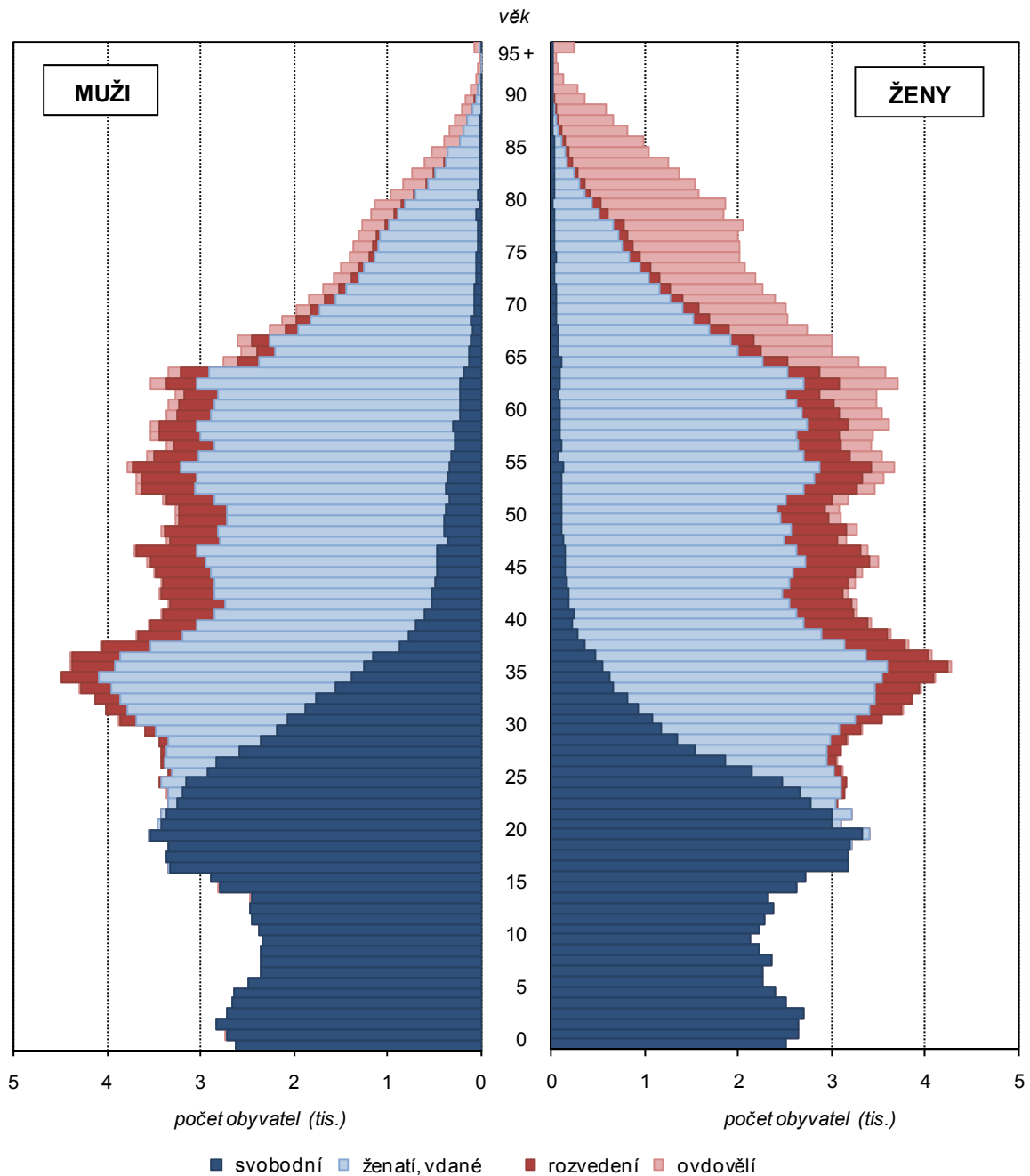
Tab. 3.2.1 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví, rodinného stavu a věku

	Muži	z toho podle rodinného stavu (%)				Ženy	z toho podle rodinného stavu (%)			
		svobodní	ženatí	rozvedení	ovdovělí		svobodné	vdané	rozvedené	ovdovělé
Celkem	250 196	44,2	46,0	7,1	2,5	255 369	34,0	45,0	8,5	12,4
z toho ve věku:										
15 - 19	15 759	99,8	0,1	-	-	14 939	99,7	0,2	-	-
20 - 24	17 133	97,9	1,9	0,1	-	15 968	92,7	6,8	0,4	-
25 - 29	17 115	81,0	17,4	1,4	-	15 626	60,2	36,0	3,6	0,1
30 - 34	19 920	47,5	46,7	5,6	0,1	18 500	25,5	64,8	9,4	0,3
35 - 39	21 028	26,0	62,5	11,3	0,1	19 947	11,6	71,4	16,0	0,9
40 - 49	34 764	14,7	68,2	16,4	0,6	33 084	5,4	73,0	19,4	2,2
50 - 59	35 086	9,7	74,5	14,2	1,5	34 109	3,2	74,5	14,8	7,5
60 - 69	29 189	5,9	80,3	9,0	4,8	32 381	2,7	66,6	9,4	21,2
70 a více let	21 526	3,9	74,0	3,6	18,5	34 330	2,4	30,9	4,8	61,8

Ženy se vdávají ale také rozvádějí dříve než muži

I výsledky posledního sčítání dokládají, že ženy vstupují do manželství dříve než muži (klasický model rodiny: starší muž, mladší žena), přesto i u nich se projevuje posun sňatku do vyššího věku. Ve věkové skupině 20 - 24 let bylo v roce 2011 ještě 92,7 % svobodných a pouze 6,8 % vdaných žen. Ve skupině 25 - 29 let měly svobodné ženy ještě stále převahu nad vdanými (60,2 % svobodných, 36,0 % vdaných). Teprve v následující věkové skupině 30 - 34 let poklesl podíl svobodných žen zhruba na jednu čtvrtinu (25,5 %) a podíl vdaných žen přesáhl tři pětiny (64,8 %). O něco časnější vstup žen do manželství dokládá též fakt, že podíl rozvedených žen je v mladších věkových skupinách výrazně vyšší než u mužů (ve skupině 30 - 34 let bylo rozvedených 5,6 % mužů a 9,4 % žen, ve věku 35 - 39 let 11,3 % mužů a 16,0 % žen). Po padesátém roce života se naopak podíly rozvedených mužů a žen vyrovnávají.

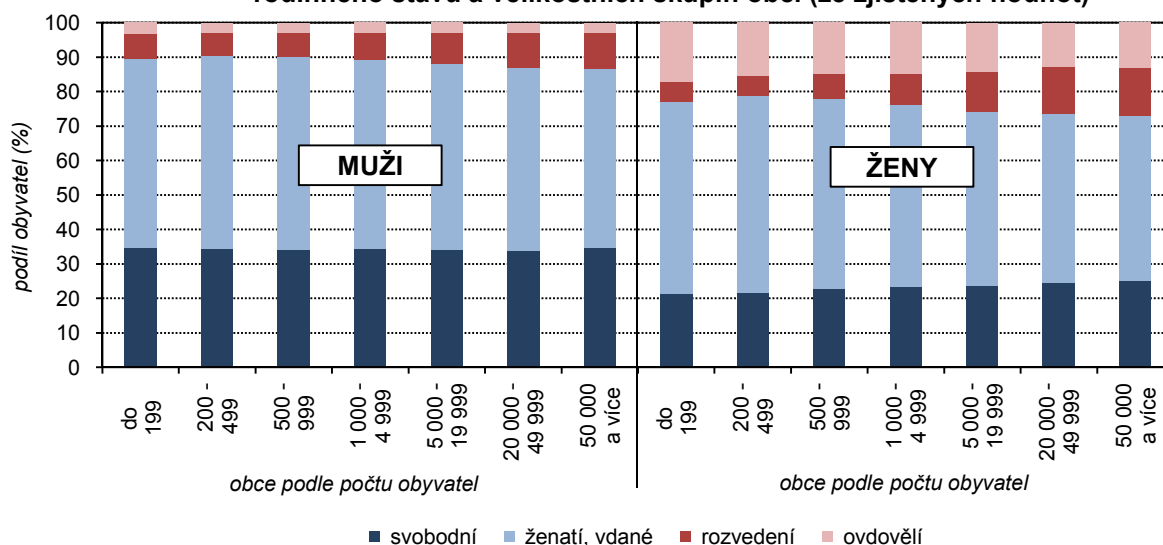
Graf 3.1 Věkové složení obyvatelstva podle pohlaví a rodinného stavu

Mužů více svobodných, u žen více rozvedených a vdov

Mezi muži a ženami mají na Vysočině stále nejvyšší podíl osoby žijící v manželství (46,0 resp. 45,0 %). Mezi muži se však počet svobodných významně přibližuje počtu ženatých mužů (v celé ČR již počet svobodných mužů převažuje nad počtem ženatých). U mužů je podstatně vyšší podíl svobodných než u žen ve všech věkových skupinách, naopak vdovců je výrazně méně. U žen je procento vdov pronikavě vyšší v nejvyšších věkových skupinách. Počet ovdovělých žen v populaci je, vzhledem k jejich vyšší naději dožití, 5krát vyšší než počet ovdovělých mužů. Rovněž u rozvedených osob mají ženy absolutně i relativně převahu nad muži.

Graf 3.2 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví, rodinného stavu a velikostních skupin obcí (ze zjištěných hodnot)

Relativně nejméně rozvodů

Příznivým zjištěním zůstává, že Kraj Vysočina má nejnižší podíl rozvedených mužů (7,1 %) a rozvedených žen (8,5 %) na populaci ve srovnání s ostatními kraji. S tím, souvisí fakt, že podíly rozvedených mužů a žen stoupají s rostoucí velikostí obce. V nejmenších obcích do 499 obyvatel, které na Vysočině převažují, se pohybuje podíl rozvedených osob mezi 5 až 6 %. Naopak nejvyšší procento rozvedených osob je ve městech nad 20 tisíc obyvatel. Ve srovnání okresů mají rozvedení muži i ženy největší zastoupení na Jihlavsku (vliv krajského města), relativně nejméně rozvedených osob žije v okrese Žďár nad Sázavou (malé obce, vyšší podíl věřících). Obecně platí, že v menších obcích je ve srovnání s úrovní kraje o něco nižší podíl svobodných a rozvedených, podíl ženatých/vdaných a ovdovělých je naopak vyšší než za kraj celkem. V posledním sčítání se poprvé zjišťovalo i soužití osob v registrovaném partnerství – počet takto žijících osob však na Vysočině není významný.

3.3. Plodnost žen

Nadprůměrný počet dětí na 1 000 žen v rámci ČR

Na plodnost žen má vliv řada faktorů. Výsledky posledního sčítání naznačují vedle obecného poklesu porodnosti ještě další trend, totiž odkládání založení rodiny (ať už formální či neformální) a porodu dítěte do vyššího věku. Vývoj porodnosti však také ukazuje, že mnohé takové „odložené“ děti se nakonec zřejmě nenarodí vůbec.

Vhodným ukazatelem plodnosti žen je počet živě narozených dětí připadajících na 1 000 žen daného věku, tj. specifická plodnost.

V Kraji Vysočina připadlo na 1 000 žen ve věku 15 a více let celkem 1 731 živě narozených dětí (průměr ČR = 1 577). Údaj se týká téměř 220 tisíc žen v kraji ve věku 15 a více let, z toho u 3,2 % žen nebyl zjištěn počet narozených dětí.

Tab. 3.3.1 Ženy ve věku 15 a více let podle počtu živě narozených dětí a věku

	Ženy ve věku 15 a více let	v tom s počtem všech živě narozených dětí (%)						Počet živě narozených dětí na 1 000 žen
		0	1	2	3	4 a více	nezjištěno	
Celkem	219 448	20,6	12,8	42,3	16,2	4,9	3,2	1 731
z toho ve věku:								
15 - 19	14 939	80,9	0,9	0,1	-	-	18,0	15
20 - 24	15 968	83,2	8,1	1,7	0,2	0,1	6,7	133
25 - 29	15 626	54,9	23,9	14,4	1,9	0,4	4,6	628
30 - 34	18 500	18,8	25,4	44,1	7,7	1,6	2,4	1 473
35 - 39	19 947	8,1	16,6	56,2	14,4	3,3	1,5	1 896
40 - 44	16 413	5,7	13,9	57,9	16,5	4,8	1,2	2 032
45 - 49	16 671	4,9	11,7	57,5	19,6	5,2	1,1	2 110
50 - 59	34 109	4,2	9,5	55,2	24,2	6,0	0,9	2 204
60 - 69	32 381	4,0	9,5	51,9	26,3	7,3	1,0	2 264
70 a více let	34 330	5,0	12,8	47,2	23,7	10,4	1,0	2 275

Nejvíce dětí připadá na nejstarší ženy

U žen v nejpłodnější věku je specifická plodnost velmi nízká, u věkové skupiny 25 - 29 let dosahuje pouze 628 dětí na 1 000 žen. U starších věkových skupin se plodnost postupně zvyšuje, od věkové skupiny 40 - 44 let převyšuje hodnotu 2 000 (neboli na jednu ženu připadají více než dvě živě narozené děti). Nejvyšší průměrný počet narozených dětí (2 275 na 1 000 žen) je v nejstarší věkové skupině žen od 70 let výše.

Tab. 3.3.2 Ženy ve věku 15 a více let podle počtu živě narozených dětí a nejvyššího ukončeného vzdělání

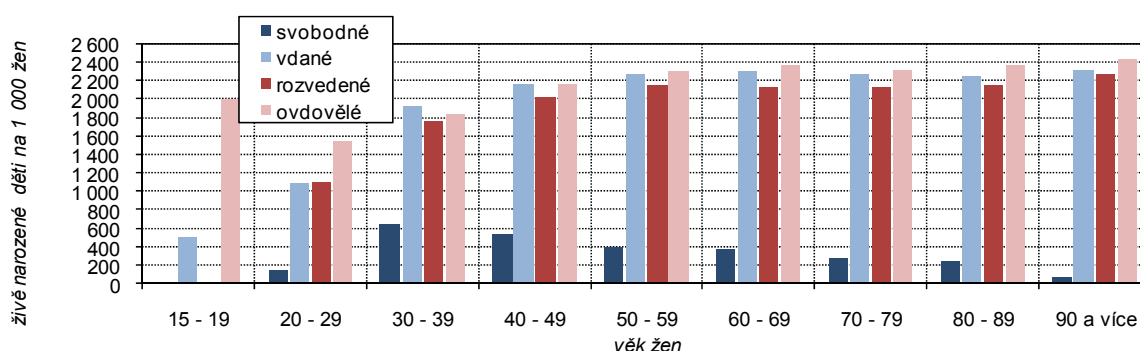
	Ženy ve věku 15 a více let	v tom s počtem všech živě narozených dětí (%)						Počet živě narozených dětí na 1 000 žen
		0	1	2	3	4 a více	nezjištěno	
Celkem	219 448	20,6	12,8	42,3	16,2	4,9	3,2	1 731
v tom vzdělání:								
základní vzdělání vč. neukončeného	50 581	25,3	8,1	32,3	20,3	9,3	4,8	1 846
střední vzdělání vč. vyučení (bez maturity)	66 344	9,4	13,0	50,5	20,6	5,2	1,4	2 010
úplné střední vzdělání s maturitou a vyšší odborné vč. nástavbového	75 938	24,3	15,0	44,7	12,2	2,4	1,5	1 537
vysokoškolské	19 841	34,2	16,6	38,4	8,3	1,4	1,1	1 259
bez vzdělání	838	34,8	7,2	20,9	13,8	13,8	9,4	1 754
nezjištěno	5 906	13,8	12,1	22,8	10,0	4,9	36,4	1 740

Plodnost žen klesá s růstem vzdělání

Na plodnost žen má vliv také jejich vzdělanostní úroveň. Obecně lze říci, že s vyšší dosaženého vzdělání poněkud klesá počet narozených dětí. Nejvyšší specifická plodnost byla zjištěna u patnáctiletých a starších žen se středním vzděláním včetně vyučení a u žen se základním vzděláním. Zde však byl výsledek poněkud zkreslený tím, že v jejich celkovém počtu byl zahrnut značný počet mladých a dosud svobodných a bezdětných děvčat s ještě neukončeným středním vzděláním. U vyšších věkových skupin se základním vzděláním byl průměrný počet narozených dětí vyšší než u stejné kategorie žen se středním vzděláním. Nejnížší průměrný počet narozených dětí byl zjištěn u žen s VŠ vzděláním, z nichž je asi jedna třetina bezdětných. Vzhledem k narůstajícímu

počtu vysokoškolaček lze tak předpokládat, že pokles ukazatelů plodnosti bude dále pokračovat.

Graf 3.3 Počet dětí na 1 000 žen podle rodinného stavu a věku žen

Z hlediska rodinného stavu lze pozorovat nejvyšší průměrné počty narozených dětí u žen ovdovělých. Ovšem i zde se samozřejmě projevuje vliv vyšších věkových skupin žen (u žen šedesátiletých a starších, které mají rozhodující podíl na této kategorii, připadá minimálně 2,3 tisíce narozených dětí na 1 000 žen). O něco nižší je tento ukazatel u vdaných žen a také zde se o něj zasloužily hlavně vyšší věkové skupiny. Ve věkové skupině 20 - 29 let (nejplodnější věk) byla specifická plodnost vdaných žen dokonce nižší než u žen rozvedených. Vůbec nejnižší byl tento ukazatel ve všech věkových skupinách u žen svobodných.

Tab. 3.3.3 Ženy ve věku 15 a více let podle počtu živě narozených dětí, náboženské víry a věku

	Ženy ve věku 15 a více let	v tom s počtem všech živě narozených dětí (%)					Počet živě narozených dětí na 1 000 žen	
		0	1	2	3	4 a více		nezjištěno
Věřící								
Celkem	72 648	17,7	11,0	42,7	20,2	6,8	1,7	1 903
z toho ve věku:								
15 - 29	11 500	76,7	10,0	5,6	0,7	0,1	7,0	254
30 - 49	19 800	10,0	14,3	51,5	18,0	5,6	0,7	1 973
50 a více let	41 288	4,9	9,7	48,8	26,7	9,3	0,7	2 300
Bez náboženské víry								
Celkem	50 765	27,5	15,0	41,4	11,5	2,6	2,0	1 468
z toho ve věku:								
15 - 29	14 547	78,1	10,9	5,0	0,6	0,1	5,3	246
30 - 49	20 418	9,6	19,8	55,6	12,1	2,4	0,5	1 788
50 a více let	15 699	3,9	12,6	57,0	21,0	5,1	0,5	2 129

Více dětí mají ženy věřící

Určitý vliv na plodnost žen má i jejich vztah k náboženské víře. U věřících žen byl zaznamenán vyšší počet narozených dětí na 1 000 žen (1 903) než u žen bez vyznání (1 468). Je však třeba vzít v úvahu, že tento poměrně velký rozdíl je do značné míry ovlivněn staršími věkovými skupinami žen, u kterých je počet narozených dětí výrazně vyšší než u žen mladších. Právě vyšší věkové skupiny převažují u žen věřících – padesátileté a starší ženy se na jejich celkovém počtu podílejí téměř 57 %, kdežto u žen bez vyznání činí stejný podíl jenom asi

31 %. Naopak mezi ženami bez vyznání je asi 29 % mladších třiceti let, u žen věřících je v tomto věku pouze asi 16 %.

3.4. Cizinci, státní občanství

Na Vysočině žije nejméně cizinců

V Kraji Vysočina bylo sečteno celkem 7 487 cizinců, což je nejmenší počet ve srovnání s ostatními kraji. To opět souvisí s venkovským charakterem kraje – chybí zde velká centra a města, kde občané cizích zemí obvykle nacházejí pracovní uplatnění a ubytování. Navíc je Vysočina vnitrozemský region, tj. nedotýká se státních hranic.

Tab. 3.4.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a státního občanství

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Obyvatelstvo	505 565	49,5	50,5	14,6	68,8	16,6
z toho podle státního občanství:						
Česká republika	495 878	49,3	50,7	14,7	68,5	16,8
jiné země EU	2 546	60,6	39,4	6,0	90,1	3,9
z toho:						
Bulharsko	99	70,7	29,3	6,1	91,9	2,0
Německo	185	69,7	30,3	12,4	76,8	10,8
Nizozemsko	45	73,3	26,7	6,7	82,2	11,1
Polsko	183	37,7	62,3	1,1	94,0	4,9
Rakousko	63	76,2	23,8	3,2	76,2	20,6
Slovensko	1 793	59,3	40,7	6,0	92,0	2,0
Spojené království	44	79,5	20,5	13,6	84,1	2,3
evropské země mimo EU	3 071	56,9	43,1	6,0	92,6	1,5
z toho:						
Bělorusko	82	30,5	69,5	4,9	95,1	-
Moldavská republika	268	62,7	37,3	6,3	92,9	0,7
Rusko	133	36,8	63,2	10,5	78,2	11,3
Ukrajina	2 512	57,6	42,4	5,6	93,6	0,8
země Severní Ameriky	50	72,0	28,0	2,0	90,0	8,0
z toho:						
Spojené státy	44	79,5	20,5	2,3	88,6	9,1
země Asie	1 752	52,8	47,2	14,6	82,5	2,9
z toho:						
Arménie	131	57,3	42,7	13,7	78,6	7,6
Mongolsko	424	37,3	62,7	16,5	83,0	0,5
Vietnam	1 042	57,3	42,7	14,3	82,3	3,4
dvojití občanství	679	51,3	48,7	38,4	46,5	15,0
z toho:						
ČR a SR	287	52,3	47,7	24,0	62,7	13,2
bez státního občanství	28	60,7	39,3	39,3	57,1	3,6
nezjištěno	1 493	59,7	40,3	12,2	56,4	31,4

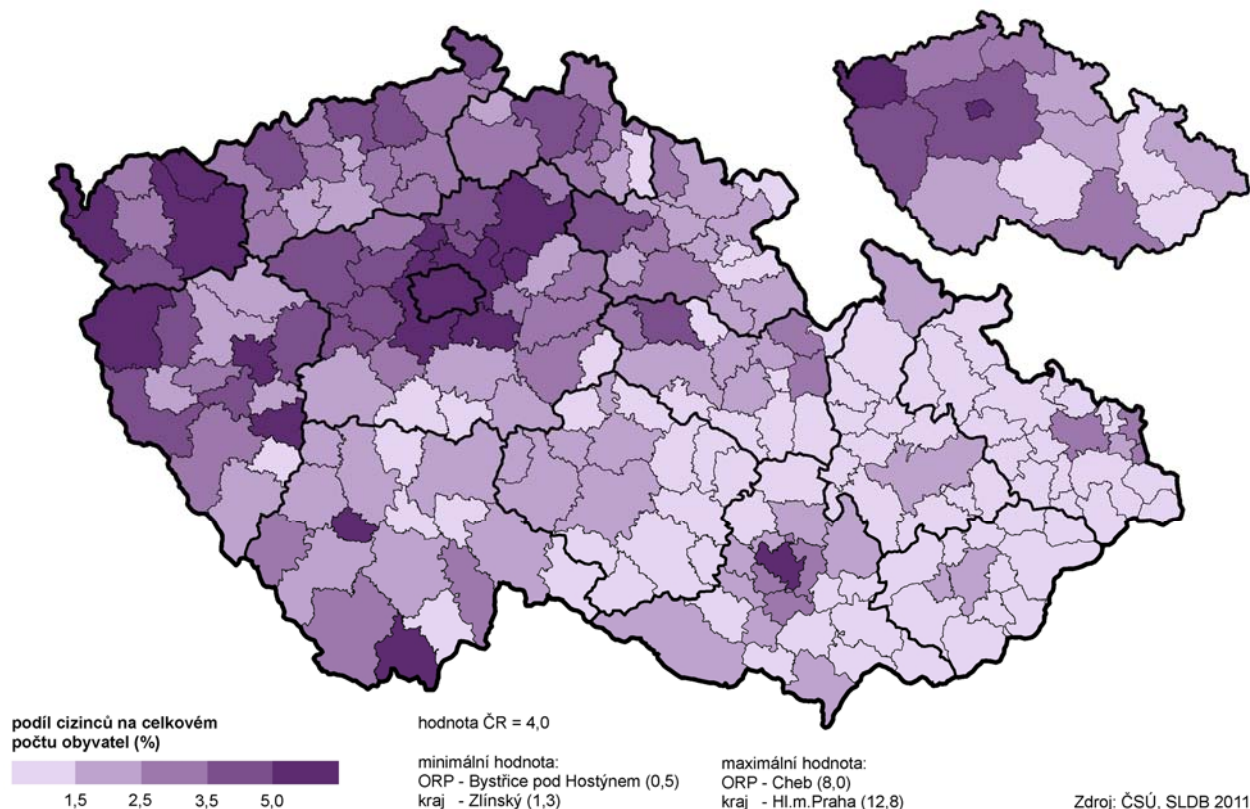
Převládají Ukrajinci

Z jednotlivých občanství bylo sečteno nejvíce Ukrajinců (2 512), Slováků (1 793) a Vietnamců (1 042), s odstupem následují občané Mongolska (424), Moldávie (268) a Německa (185). Tři čtvrtiny cizinců pocházejí z evropských zemí (z toho téměř polovina ze zemí EU), necelá čtvrtina cizinců pochází ze zemí Asie. Počet cizinců z ostatních oblastí je zanedbatelný.

V celé ČR bylo sečteno více než 420 tisíc osob s cizím státním občanstvím,

cizinci tak tvoří 4 % obyvatel. Kraj Vysočina spolu s Olomouckým a Zlínským krajem má zastoupení cizinců na počtu obyvatel nejnižší v republice – 1,5 % (Olomoucký kraj 1,4 %, Zlínský kraj 1,3 %).

Cizinci ve správních obvodech ORP a krajích

V malých obcích je minimum cizinců

V žádném z okresů kraje nepřekračuje podíl cizinců 2 %. Relativně nejvíce cizinců žije v okresech Jihlava a Pelhřimov, naopak nejmenší zastoupení cizích státních občanů je v okresech Žďár nad Sázavou a Třebíč. V podobných relacích se pohybují podíly cizinců ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností. Z pohledu velikostní skupiny obce platí až na výjimky pravidlo – čím menší obec, tím nižší podíl cizinců. V nejmenších obcích do 499 obyvatel žije cizinců necelé jedno procento, zatímco v krajském městě Jihlavě tvoří přes 3 % obyvatel.

3.5. Národnost, mateřský jazyk

Velká míra non - response

Národnostní složení obyvatelstva Kraje Vysočina se nedá označit za příliš pestré. Velká většina obyvatelstva se hlásí k české, respektive k moravské národnosti. V roce 2011 deklarovalo českou národnost přibližně 331 tisíc obyvatel kraje, tedy necelé dvě třetiny celkové populace. Je však nutné zdůraznit, že asi jedna čtvrtina obyvatelstva využila zákonem dané možnosti na otázku národnosti neodpovědět.

Čtvrtý nejvyšší podíl moravské národnosti

Národnost moravskou uvedlo na Vysočině při sčítání 2011 necelých 36 tisíc osob. Nejvíce lidí se přihlásilo k moravské národnosti tradičně na Třebíčsku a Žďársku. To koresponduje s faktem, že trebičský okres leží výhradně a žďárský okres z podstatné části na moravské půdě. Navíc se východní, respektive jihovýchodní části obou okresů již svažují k Brnu, kde je moravské cítění tradičně silnější. Naopak nejmenší podíl obyvatel moravské národnosti je v čistě českých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov (0,2 %, resp. 0,1 %).

Zastoupení osob, které se přihlásily k moravské národnosti, je čtvrté nejvyšší

v mezikrajském srovnání (po Jihomoravském, Zlínském a Olomouckém kraji). Příslušnost k moravské národnosti deklarují častěji muži – ti tvoří více než 53 % všech osob hlásících se k moravské národnosti.

Tab. 3.5.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a národnosti

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Obyvatelstvo	505 565	49,5	50,5	14,6	68,8	16,6
v tom:						
osoby hlásící se k jedné národnosti	373 352	48,9	51,1	13,8	68,2	18,0
z toho národnost:						
česká	330 890	48,3	51,7	14,2	67,8	18,0
moravská	35 512	53,1	46,9	11,5	69,7	18,8
slovenská	2 989	53,3	46,7	3,0	78,0	19,0
polská	194	32,0	68,0	-	93,3	6,7
německá	204	60,3	39,7	9,3	54,4	36,3
romská	131	62,6	37,4	19,1	76,3	4,6
bulharská	81	61,7	38,3	6,2	84,0	9,9
maďarská	162	60,5	39,5	-	75,9	24,1
moldavská	114	61,4	38,6	6,1	93,0	0,9
mongolská	368	36,7	63,3	22,0	77,4	0,5
ruská	160	32,5	67,5	5,6	85,6	8,8
ukrajinská	1 103	49,1	50,9	6,7	91,2	2,1
vietnamská	547	56,9	43,1	18,5	79,9	1,6
osoby hlásící se ke dvěma národnostem	8 055	50,9	49,1	15,9	66,9	17,1
národnost neuvedena	124 158	51,2	48,8	16,9	70,6	12,6

Počty osob cizích národností jsou zanedbatelné

Slovenská národnost byla uvedena do formulářů u necelých 3 tisíc obyvatel kraje. Počty osob deklarujících jiné národnosti byly zanedbatelné. Ve srovnání s ostatními regiony bylo na Vysočině sečteno nejméně osob, které se hlásily ke slovenské, polské a romské národnosti, druhý nejnižší byl počet osob německé národnosti. K romské národnosti (bez dalších kombinací) se přihlásilo v roce 2011 pouze 131 osob, ke dvěma různým národnostem se v kraji přihlásilo zhruba 8 tisíc osob.

Složení národností podle pohlaví většinou odpovídá poměru počtu mužů a žen – cizinců z daných zemí, kteří žijí na území kraje. Muži převažují u osob, které se hlásí ke slovenské, německé, maďarské, moldavské nebo vietnamské národnosti. Více žen se naopak hlásí k polské, mongolské či ruské národnosti.

Z hlediska věkového složení je patrné, že u cizích národností výrazně převažují osoby v produktivním věku (ekonomicky aktivní). Významnější zastoupení dětské složky populace se objevuje pouze u obyvatel mongolské, vietnamské a romské národnosti. Jistý podíl osob německé národnosti ve věku 65 a více let naznačuje, že jde o poslední zástupce někdejší národnostní menšiny.

Český mateřský jazyk má vyšší váhu než česká národnost

Struktura obyvatelstva podle mateřského jazyka částečně koresponduje s národnostním složením. Podíl osob s nezjištěným mateřským jazykem ve výši 2,3 % byl podstatně menší než procento osob s nezjištěnou národností (odpověď na otázku na mateřský jazyk již nebyla dobrovolná).

Téměř 94 % obyvatel kraje deklarovalo mateřský jazyk český. Z toho lze usuzovat, že vedle osob české národnosti uvedli český mateřský jazyk i ti, kteří otázku národnosti nevyplnili, a také osoby, jež se přihlásily k moravské národnosti. Mateřský jazyk moravský uvedlo pouze necelé jedno procento obyvatel (4,7 tisíce osob).

Ke slovenskému jazyku se přihlásilo 3,4 tisíce obyvatel, tedy o něco více, než kolik jich uvedlo slovenskou národnost. V podobné relaci k národnosti byl počet

obyvatel, kteří deklarovali mateřský jazyk ukrajinský (1,2 tisíce osob) a vietnamský (0,6 tisíce osob). Přibližně 7,5 tisíce osob vyplnilo kombinaci dvou mateřských jazyků.

Struktura mateřského jazyka podle pohlaví opět odpovídá poměru počtu mužů a žen příslušných národností. Např. muži tvoří téměř 53 % všech osob, které deklarovaly moravský mateřský jazyk. Ženy převažují u osob s polským, mongolským či ruským mateřským jazykem. Z hlediska věkových skupin opět platí – u osob, které uvedly cizí mateřský jazyk, výrazně převažují osoby v produktivním věku, tj. ekonomicky aktivní.

Tab. 3.5.2 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a mateřského jazyka

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Obyvatelstvo	505 565	49,5	50,5	14,6	68,8	16,6
v tom:						
osoby s jedním mateřským jazykem	486 630	49,3	50,7	14,5	68,8	16,7
z toho:						
český	474 585	49,3	50,7	14,7	68,7	16,6
moravský	4 709	52,6	47,4	11,3	66,1	22,6
slovenský	3 363	52,3	47,7	2,6	74,8	22,6
polský	181	34,8	65,2	-	90,6	9,4
německý	207	56,5	43,5	7,7	50,7	41,5
romský	133	51,1	48,9	14,3	75,9	9,8
bulharský	73	61,6	38,4	5,5	86,3	8,2
maďarský	196	61,2	38,8	0,5	72,4	27,0
moldavský	107	62,6	37,4	6,5	92,5	0,9
mongolský	306	34,3	65,7	17,0	82,7	0,3
ruský	289	30,1	69,9	4,5	86,9	8,7
ukrajinský	1 233	50,8	49,2	4,6	93,5	1,9
vietnamský	628	58,1	41,9	10,8	85,2	4,0
osoby se dvěma mateřskými jazyky	7 470	49,7	50,3	15,4	64,8	19,8
nezjištěno	11 465	56,1	43,9	18,1	69,0	12,9

3.6. Místo narození

Na Vysočině stále převažují rodáci

Zjišťování bydliště matky v době narození slouží ke sledování souhrnného pohybu obyvatelstva stěhováním od narození až do okamžiku sčítání. V obci současného obvyklého bydliště se narodilo 258 tisíc osob (51 % obyvatel kraje), z jiné obce okresu pocházelo přes 111 tisíc obyvatel (22,0 %). Součtem obou těchto údajů zjistíme, že 73 % obyvatel kraje v době sčítání 2011 pocházelo z okresu současného bydliště.

Rodiště v jiném okrese Kraje Vysočina mělo asi 28 tisíc osob (5,6 %), v ostatních krajích ČR se narodilo 68,5 tisíce obyvatel (13,6 %) a v cizině 13,5 tisíce osob (2,7 % populace kraje). Z narozených v cizině pocházela téměř polovina ze Slovenské republiky. Místo narození zůstalo nezjištěno pouze u 0,2 % obyvatel kraje.

Silnější vztah k místu narození v malých obcích, v Jihlavě a na Moravě

Podíl rodáků, tj. osob narozených v obci obvyklého bydliště, převyšuje na Vysočině téměř o 4 procentní body republikový průměr a je čtvrtý nejvyšší mezi kraji. Více než 50 % obyvatel tvoří rodáci také ve Zlínském, Jihomoravském, Moravskoslezském kraji a v Praze. Na vysokém zastoupení rodáků v Kraji Vysočina se podílejí převážně moravské okresy Žďár nad Sázavou, Jihlava a Třebíč, naopak v českých okresech Pelhřimov a Havlíčkův Brod zůstal podíl rodáků pod hranicí 50 %. Při srovnání obcí podle velikosti jsou nejvyšší podíly rodáků v malých obcích do 499 obyvatel. Na druhé straně i největší město Jihlava je místem, které obyvatelé neradi opouštějí, zastoupení rodáků tam

dosahuje téměř 53 %. Naopak méně než polovinu obyvatel tvoří rodáci v kategorii obcí od 20 000 do 49 999 obyvatel, která zahrnuje města Třebíč, Žďár nad Sázavou a Havlíčkův Brod.

Tab. 3.6.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a podle bydliště matky v době narození

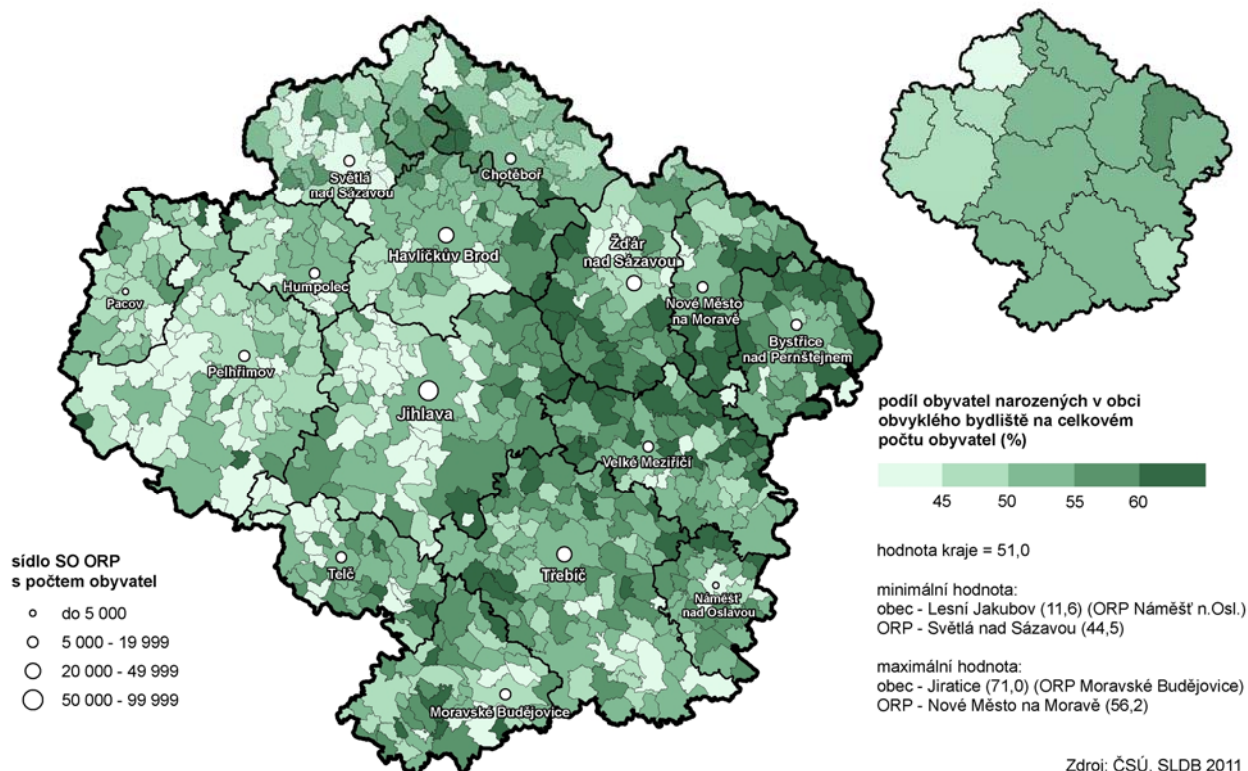
	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Obyvatelstvo	505 565	49,5	50,5	14,6	68,8	16,6
v tom:						
narození v České republice	490 891	49,4	50,6	14,9	68,6	16,5
z toho:						
v obci bydliště	257 923	54,1	45,9	23,8	65,1	11,2
v jiné obci okresu	111 398	43,1	56,9	5,9	73,7	20,4
v jiném okrese kraje	28 170	42,2	57,8	5,1	66,2	28,7
v jiném kraji	68 550	45,2	54,8	4,9	74,0	21,1
narození v zahraničí	13 447	52,2	47,8	2,5	78,8	18,7
z toho ve Slovenské republice	6 548	50,6	49,4	1,2	72,3	26,5
nezjištěno	1 227	62,2	37,8	8,1	37,6	54,4

Ženy se stěhují častěji

Vazba mužů na místo narození převyšuje vazbu žen, u nichž ještě stále přetrvává tradice, že častěji následují manžela či partnera. Z narozených v obci bydliště je přes 54 % mužů a necelých 46 % žen. Z narozených v jiné obci okresu je naopak téměř 57 % žen a zhruba 43 % mužů. Ženy mají vyšší podíl též mezi rodáky z ostatních okresů kraje a z jiných krajů České republiky. U osob narozených v zahraničí převažují muži (52,2 %), což odpovídá jejich vyššímu podílu u obyvatel přistěhovalých z ciziny.

Vezmeme-li v úvahu věkové složení obyvatel, zjistíme, že u rodáků z obce obvyklého bydliště je téměř čtvrtina dětí do 14 let a jenom přes 11 % osob starších 65 let. U rodáků z jiné obce okresu, z jiného okresu kraje a z jiných krajů již osoby starší 65 let výrazně převažují nad dětmi do 14 let.

Rodáci v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Nejvíce starousedlíků žije na Novoměstsku

Relativně nejvíce rodáků v rámci kraje žije v obcích na Žďársku, Třebíčsku a Jihlavsku, kde jejich podíl často převyšuje 60 % obyvatel obce. Za obec patriotů lze označit Jiratice ve správním obvodu Moravské Budějovice, kde žije 71 % rodáků. Mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností dosahuje nejvyšší hodnoty Nové Město na Moravě (přes 56 % rodáků), zatímco na opačném konci pořadí stojí správní obvod Světlá nad Sázavou (44,5 %). V obci Lesní Jakubov (správní obvod Náměšť nad Oslavou) je minimální podíl rodáků ovlivněn vězeňským zařízením s osobami, které pocházejí odjinud.

3.7. Vztah k náboženské víře

Málo zodpovězená otázka

V Kraji Vysočina bylo v roce 2011 sečteno přibližně 148 tisíc věřících obyvatel, tj. 29,3 % obvykle bydlícího obyvatelstva. Bez náboženské víry bylo asi 130 tisíc osob (25,7 %) a vůbec na tuto otázku neodpovědělo zhruba 228 tisíc obyvatel (45 % populace kraje).

Tab. 3.7.1 Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a náboženské víry

	Celkem	v tom (%)		v tom věková skupina (%)		
		muži	ženy	0 - 14	15 - 64	65 a více vč. nezjištěno
Obyvatelstvo	505 565	49,5	50,5	14,6	68,8	16,6
z toho podle náboženské víry:						
věřící - nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti	32 712	46,8	53,2	7,9	76,7	15,4
věřící - hlásící se k církvi, náboženské společnosti	115 433	45,3	54,7	11,7	59,0	29,3
z toho:						
Církev československá husitská	1 045	39,4	60,6	3,5	44,3	52,2
Církev Křesťanská společenství	653	47,2	52,8	15,2	71,7	13,2
Církev řeckokatolická	386	49,2	50,8	12,2	65,8	22,0
Církev římskokatolická	97 552	45,1	54,9	12,0	58,1	29,9
Českobratrská církev evangelická	4 533	45,4	54,6	10,6	56,3	33,2
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	478	43,5	56,5	10,5	77,6	11,9
Pravoslavná církev v českých zemích	335	46,9	53,1	11,6	76,4	11,9
bez náboženské víry	129 757	52,8	47,2	16,6	76,0	7,4
neuvedeno	227 634	50,1	49,9	15,9	68,4	15,7

Mnoho věřících se nehlásí k církvi

Struktura obyvatelstva podle náboženské víry byla značně ovlivněna vysokou mírou non-response; zákon umožňoval ponechat otázku bez odpovědi. Z těch, kteří na otázku odpověděli, necelá polovina (47 %) deklarovala, že jsou bez náboženské víry. Věřící hlásící se k některé konkrétní církvi či náboženské společnosti představovali v roce 2011 celkovým počtem asi 115 tisíc pouze cca 23 % populace kraje. Novým zjištěním je, že poměrně významná část obyvatel – téměř 33 tisíc (6,5 % populace) označila sama sebe jako věřící, ale nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti.

Druhý nejvyšší podíl věřících

Kraj Vysočina má druhý nejvyšší podíl věřících obyvatel mezi regiony po Zlínském kraji; v souladu s tím je na Vysočině také druhý nejnižší podíl osob bez vyznání. Nejvyšší počty věřících se přihlásily stejně jako v minulosti k Církvi římskokatolické – téměř 98 tisíc, tj. přibližně pětina obyvatelstva a necelé dvě třetiny ze všech věřících. S odstupem následují další dvě nejpočetnější církve - Českobratrská církev evangelická (4,5 tisíce osob) a Církev československá husitská (1 tisíc osob). Obyvatelé Vysočiny se vedle tradičních církví přihlásili k více než 40 typům různých církví či náboženské víry. V některých případech (např. hinduismus, judaismus) se ovšem jednalo pouze o jednotlivce. V rámci kraje zůstává nejvyšší stupeň religiozity na Žďársku a Třebíčsku, nejnižší podíl věřících má Jihlavsko a Havlíčkovobrodsko.

Malé obce = více víry

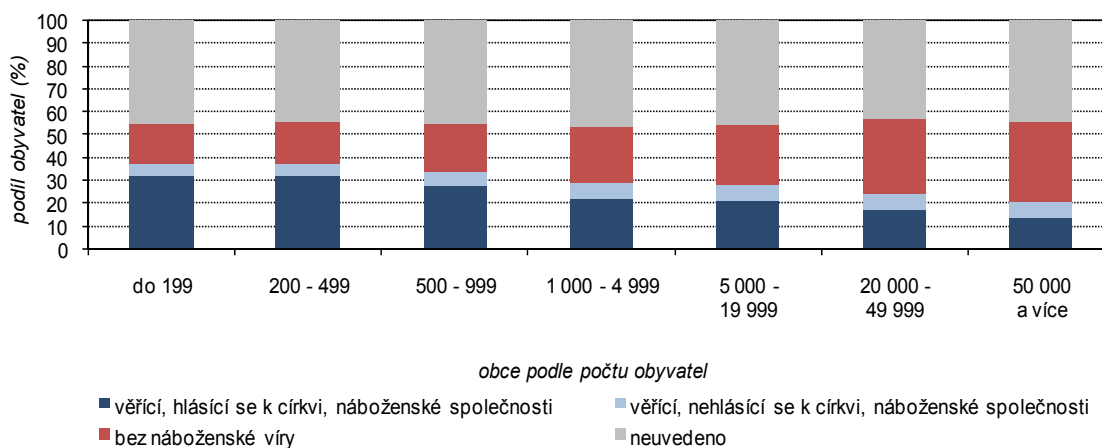
Obecně platí, že s růstem velikosti obcí se snižuje podíl věřících osob a naopak roste podíl osob bez náboženské víry. V nejmenších obcích do 199 obyvatel je tudíž nejvyšší podíl věřících (37,5 %) a nejnižší podíl osob bez vyznání (17,2 %). U dalších velikostních skupin od 500 obyvatel výše začíná váha věřících výrazněji klesat, nejnižší procento jich je v Jihlavě (20,2 % oproti 35,5 % bez náboženské víry). Jen o málo větší je procento věřících ve městech s 20 000 - 49 999 obyvateli (Havlíčkův Brod, Třebíč, Žďár nad Sázavou), kde dosahovalo necelých 24 %, zatímco jedna třetina obyvatel těchto měst uvedla, že jsou bez vyznání.

Tab. 3.7.2 Obyvatelstvo podle pohlaví, náboženské víry a velikostních skupin obcí

	Věřící						Bez náboženské víry		Neuvedeno	
	celkem		muži		ženy		počet	%	počet	%
	počet	%	počet	%	počet	%				
Kraj celkem	148 145	29,3	67 610	45,6	80 535	54,4	129 757	25,7	227 634	45,0
v tom obce s počtem obyvatel:										
do 199	15 428	37,5	7 248	47,0	8 180	53,0	7 059	17,2	18 660	45,3
200 - 499	23 069	37,3	10 971	47,6	12 098	52,4	11 063	17,9	27 779	44,9
500 - 999	22 504	33,4	10 462	46,5	12 042	53,5	14 543	21,6	30 275	45,0
1 000 - 4 999	26 838	28,6	12 201	45,5	14 637	54,5	23 503	25,0	43 649	46,4
5 000 - 19 999	30 470	28,2	13 651	44,8	16 819	55,2	28 279	26,2	49 261	45,6
20 000 - 49 999	19 728	23,7	8 660	43,9	11 068	56,1	27 513	33,1	35 848	43,1
50 000 a více	10 108	20,2	4 417	43,7	5 691	56,3	17 797	35,5	22 162	44,3

Podíl obyvatel, u kterých se vztah k náboženské víře nepodařilo zjistit, byl ve všech kategoriích obcí podobný, pohyboval se kolem 45 %. Procento věřících, kteří se nehlásí k žádné církvi, se s velikostí obcí příliš nemění. Pokles podílu věřících ve větších obcích a městech se tedy týká těch, co se hlásí ke konkrétní církvi či náboženské společnosti.

Graf 3.4 Obyvatelstvo podle náboženské víry a velikostních skupin obcí

Více věří ženy a starší osoby

Mezi věřícími jsou tradičně více zastoupeny ženy (54,4 % věřících) než muži (45,6 %). Vedle obecně vlažnějšího postoje mužů k náboženským otázkám se v tom promítá skutečnost, že ženy mají vzhledem k vyššímu věku dožití silnější zastoupení v nejstarších věkových skupinách, kde je podíl věřících nejvyšší. Téměř 30 % věřících, kteří se hlásí ke konkrétní církvi, se nachází ve věkové skupině 65 a více let. Naopak z osob bez náboženské víry je v nejstarší věkové skupině pouze přes 7 % obyvatel. Náboženství je tak u nás do značné míry generační záležitostí. Otázkou zůstává, jak se budou měnit počty věřících osob, které se nehlásí k žádné církvi ani náboženské společnosti – z nich více než tři čtvrtiny tvoří osoby ve věku 15 - 64 let.

3.8. Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Nejvíce osob má stále Struktura obyvatel podle vzdělání potvrzuje trend postupného zvyšování

střední vzdělání

vzdělanostní úrovně obyvatelstva. Nejpočetnější skupinou (téměř 162 tisíc) jsou podle výsledků sčítání v kraji osoby se středním vzděláním bez maturity vč. vyučení. Kraj Vysočina má v rámci ČR nejvyšší podíl těchto osob na populaci ve věku 15 a více let. To opět souvisí s venkovským charakterem osídlení – nejvyšší podíly osob s tímto stupněm vzdělání jsou v malých obcích.

Druhou nejpočetnější skupinou jsou osoby s úplným středním vzděláním (s maturitou) nebo vyšším odborným vzděláním, které představují téměř třetinu obyvatel starších 15 let (více než 134 tisíc), což odpovídá i republikovému podílu. Dále následují osoby se základním vzděláním (necelých 80 tisíc) a vysokoškoláci, kterých se sečetlo více než 41 tisíc. V Kraji Vysočina se nepodařilo zjistit údaje o vzdělání u 3 % obyvatel (podíl nezjištěných v celé ČR byl 5,3%).

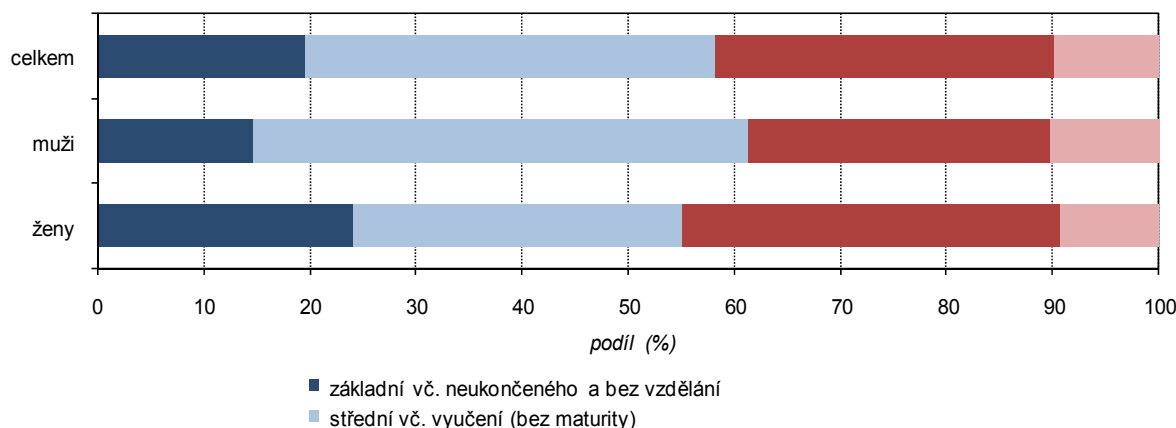
Tab. 3.8.1 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví, věku a nejvyššího ukončeného vzdělání

	Celkem	z toho ženy (%)	Z celku podle věku (%)						
			15 - 19	20 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 69	70 a více
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	431 767	50,8	7,1	15,2	18,4	15,7	16,0	14,3	12,9
v tom podle nejvyššího ukončeného vzdělání:									
základní vč. neukončeného	79 912	63,3	30,6	4,9	4,3	4,4	11,0	15,3	29,4
střední vč. vyučení (bez maturity)	161 731	41,0	1,3	10,6	20,2	18,9	20,5	16,7	11,7
úplné střední s maturitou a vyšší odborné vč. nástavbového	134 235	56,6	1,3	24,5	23,0	17,6	14,0	12,3	7,2
vysokoškolské	41 049	48,3	-	23,4	23,4	19,6	16,9	11,0	5,7
v tom:									
bakalářské	7 351	60,8	-	64,3	22,7	8,8	2,8	0,9	0,5
magisterské	32 790	46,1	-	14,8	23,3	22,1	20,0	13,2	6,6
doktorské	908	30,0	-	4,7	32,9	15,7	18,6	12,8	14,9
bez vzdělání	1 819	46,1	3,9	15,3	19,5	16,7	15,6	12,0	15,7
nezjištěno	13 021	45,4	17,2	15,5	19,1	13,4	10,4	8,0	9,1

Rozdíly mezi pohlavími souvisejí i s věkem

Mezi muži a ženami nadále existují značné rozdíly ve vzdělanostní struktuře. Ženy převažují mezi obyvateli se základním vzděláním (tvoří více než tři pětiny těchto osob) a dále mezi osobami s úplným středním a vyšším odborným vzděláním (včetně nástavbového), kde tvoří téměř 57 %. Muži mají tradičně převahu mezi vyučenými a absolventy středních odborných škol bez maturity (asi tři pětiny těchto osob). Nejvyrovnanější poměr mužů a žen je mezi absolventy vysokých škol, kde muži převažují již jen mírně, tvoří necelých 52 % osob s VŠ vzděláním.

Graf 3.5 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání (ze zjištěných hodnot)

Vyšší stupně vzdělání jsou u mladších osob

Nároky na vzdělání i jeho dostupnost se odrážejí ve velice různorodé úrovni vzdělání u jednotlivých věkových skupin populace. Pomineme-li nejmladší věkové skupiny, které ještě neukončily vzdělávací proces, pak obecně platí, že se stoupajícím věkem roste podíl osob se základním vzděláním a klesá váha obyvatel s úplným středoškolským nebo vysokoškolským vzděláním. Ve věkové skupině 25 až 29 let tak osoby s vysokoškolským vzděláním tvoří na Vysočině více než pětinu a obyvatelé s úplným středoškolským vzděláním (s maturitou) více než dvě pětiny obyvatel. Naproti tomu u nejvyšších věkových skupin nad 70 let netvoří vysokoškoláci ani 5 % populace a podíl osob se základním vzděláním se blíží polovině nebo ji překračuje. Poněkud jinak je tomu u osob se středním vzděláním bez maturity včetně vyučení, které jsou nejvýrazněji zastoupeny mezi obyvatelstvem ve věku 50 až 64 let a ve vyšších věkových skupinách jejich podíl opět klesá.

Tab. 3.8.2 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle nejvyššího ukončeného vzdělání a velikostních skupin obcí

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	v tom podle nejvyššího ukončeného vzdělání (%)					
		základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení (bez maturity)	úplné střední s maturitou a vyšší odborné vč. nástavbového	vysokoškolské	bez vzdělání	nezjištěno
Kraj celkem	431 767	18,5	37,5	31,1	9,5	0,4	3,0
v tom obce s počtem obyvatel:							
do 199	35 181	23,3	41,8	25,6	6,2	0,5	2,6
200 - 499	52 160	21,6	42,0	26,8	6,5	0,6	2,5
500 - 999	56 955	19,8	41,1	28,7	7,4	0,3	2,7
1 000 - 4 999	79 834	19,3	39,9	29,3	8,0	0,6	2,8
5 000 - 19 999	92 867	17,2	36,0	32,9	10,5	0,3	3,0
20 000 - 49 999	71 581	15,3	31,4	36,3	13,4	0,2	3,3
50 000 a více	43 189	15,8	32,3	34,6	12,7	0,4	4,2

Vzdělanost roste s velikostí obcí

Můžeme pozorovat velmi výraznou závislost vzdělanostní úrovně obyvatelstva na velikostní skupině obcí. S velikostí obce celkově klesá podíl obyvatel se základním a středním vzděláním bez maturity, naopak zvyšuje se zastoupení obyvatel s úplným středním a vyšším vzděláním i absolventů vysokých škol.

Výjimkou je v tomto směru Jihlava, jediné město v kraji s více než 50 000 obyvateli, v němž je úroveň vzdělanosti obyvatel mírně nižší než ve městech s 20 000 až 49 999 obyvateli. Nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním a středním vzděláním bez maturity je tak v nejmenších obcích do 199 obyvatel, u větších velikostních skupin obcí pak rovnoměrně klesá až na minimum u měst s 20 000 až 49 999 obyvateli. Přesně opačný je trend u obyvatel s úplným středním a vyšším vzděláním a s vysokoškolským vzděláním.

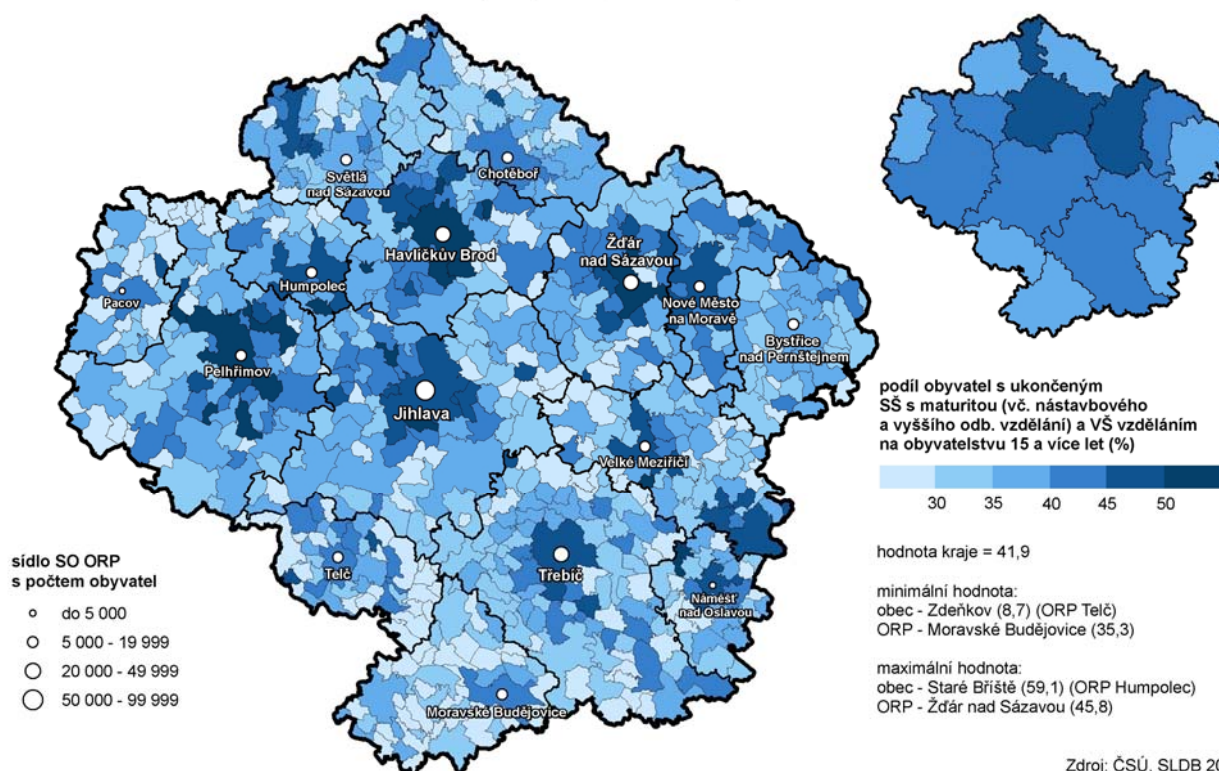
Příčiny rozdílů ve vzdělanostní struktuře obcí

Převahu osob se základním vzděláním a vyučených v nejmenších obcích a naopak vyšší podíl středoškoláků a vysokoškoláků ve větších obcích a městech lze zřejmě přičíst především dvěma vlivům – jednak věkové struktuře, kdy v menších obcích je vyšší zastoupení starších obyvatel (u nichž převládají osoby se základním vzděláním, případně vyučení) a jednak faktu, že zejména vysokoškoláci nacházejí snáze uplatnění ve větších obcích či městech. Nižší procento vysokoškoláků a středoškoláků v Jihlavě je patrně zapříčiněno vyšším podílem obyvatel ve věku 65 a více let proti nižší velikostní skupině měst.

Vzdělanostní struktura okresů je podobná

Mezi vzdělanostní strukturou jednotlivých okresů Kraje Vysočina neexistují podstatné rozdíly. Podíl patnáctiletých a starších obyvatel se základním vzděláním se pohybuje mezi 17,7 % (okres Havlíčkův Brod) a 19,8 % (okres Třebíč), rozdíly u obyvatel se středním vzděláním bez maturity (včetně vyučení) jsou ještě menší (0,3 procentního bodu), jejich podíl ve všech okresech kraje přesahuje 37 %. Populace s úplným středním vzděláním s maturitou je nejvýrazněji zastoupena v okrese Havlíčkův Brod (32,6 %) a nejméně na Třebíčsku (29,8 %). Zastoupení osob s vysokoškolským vzděláním bylo nejvyšší v okrese Žďár nad Sázavou (10,2 %), nejnižší v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov (shodně 8,8 %), což souvisí s věkovou strukturou okresů.

Obyvatelstvo se vzděláním středoškolským s maturitou a vyšším v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina (ze zjištěných hodnot)

Zdroj: ČSÚ, SLDB 2011

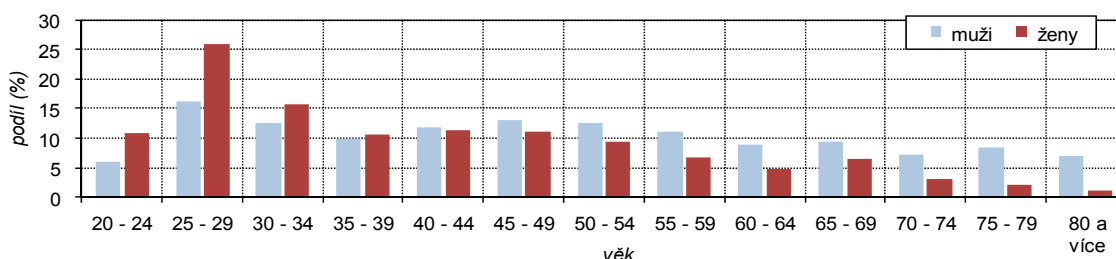
Úroveň vzdělání ve správních obvodech ORP se liší

Větší rozdíly než mezi okresy existují mezi správními obvody obcí s rozšířenou působností. Podíl osob se základním vzděláním se pohybuje mezi 16,6 % ve správním obvodu Havlíčkův Brod a 22,6 % ve správním obvodu Moravské Budějovice, rozdíl tedy činí 6 bodů. Výrazně nadprůměrné je zastoupení osob

se základním vzděláním také v obvodech Bystřice nad Pernštejnem, Pacova či Telče. Jen o málo menší rozdíly pozorujeme u podílu obyvatelstva se středním vzděláním, které je nejvíce zastoupeno ve správním obvodu Bystřice nad Pernštejnem (40,8 %) a nejméně v obvodu Žďár nad Sázavou (35,5 %). Velice výrazné rozpětí existuje v zastoupení obyvatel s úplným středním a vyšším vzděláním, kde mezi minimálním údajem (26,9 % ve správním obvodu Moravské Budějovice) a maximem (34,2 % v obvodu Havlíčkův Brod) je rozdíl 7,3 procentního bodu.

V absolutních hodnotách méně výrazné, relativně však podstatně hlubší rozdíly nacházíme v zastoupení osob s vysokoškolským vzděláním. Jejich nejvyšší podíly jsou ve dvou sousedních správních obvodech Žďár nad Sázavou (11,4 %) a Nové Město na Moravě (11,1 %). Hranice deseti procent zastoupení vysokoškoláků mezi patnáctiletým a starším obyvatelstvem byla překonána ještě v obvodech Jihlava a Třebíč, jejichž součástí jsou obě největší města kraje. Nejnižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním byl zjištěn ve správních obvodech Moravské Budějovice, Pacov a Světlá nad Sázavou (shodně 7,3 %). Příčiny rozdílné úrovně vzdělání spočívají v odlišné věkové struktuře a ve velikostním složení obcí jednotlivých správních obvodů.

Graf 3.6 Podíl obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním podle pohlaví a věku (ze zjištěných hodnot)

Třetí nejnižší podíl vysokoškoláků

Vysokoškoláci představují 9,5 % obyvatel kraje starších 15 let, republikový průměr činí 12,5 %. Podíl vysokoškoláků v Kraji Vysočina je třetí nejnižší ve srovnání s ostatními kraji, nižší zastoupení má pouze Karlovarský a Ústecký kraj. V mezikrajském srovnání se podíl vysokoškolsky vzdělaných osob z počtu obyvatel starších 15 let pohybuje od 7,0 % v Karlovarském kraji do 23,6 % v Hlavním městě Praze.

Vysokoškolské vzdělání uvedlo ve sčítacím formuláři 21,2 tisíce mužů (10 % z mužů patnáctiletých a starších) a 19,8 tisíce žen (9 % z žen patnáctiletých a starších). Podíl osob s vysokoškolským vzděláním je tedy u obou pohlaví poměrně vyrovnaný, rozdíl činí pouze jeden procentní bod.

Přibývá žen s VŠ vzděláním

Dostupnost získání vysokoškolského vzdělání se odráží v postupném nárůstu počtu osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Tento trend je patrný z porovnání počtu absolventů vysokých škol podle věku. V roce 2011 jejich počet ve věkové skupině 20 - 29 let představoval 9,6 tisíce osob, zatímco ve věkové skupině 60 - 69 let byl jejich počet méně než poloviční (4,5 tisíce osob). Na vyšší četnosti vysokoškoláků ve věkové skupině 20 - 29 let se významně podílejí ženy, které v této věkové kategorii tvoří více než 60 % všech osob s vysokoškolským vzděláním. Početní převaha vysokoškolsky vzdělaných žen nad muži byla zjištěna u věkových skupin od 20 do 39 let. Naopak ve věkové skupině 60 - 69 let byl tento podíl žen s VŠ vzděláním kolem 40 % a v kategorii nad 70 let jen asi 30 % z vysokoškolsky vzdělaných osob.

Absolventi vysokých škol se uplatňují na trhu práce

Na vysokoškoláky připadá podle výsledků sčítání 13,1 % ekonomicky aktivních obyvatel Kraje Vysočina. Osoby s vysokoškolským vzděláním tvoří více než pětinu ekonomicky aktivních v terciárním sektoru, v odvětví vzdělávání dokonce polovinu. Výrazně nižší je jejich zastoupení v primárním sektoru (9,4 %) a sekundárním sektoru (7,5 %).

Z celkového počtu 19,8 tisíce vysokoškolaček jich bylo ke dni sčítání 74,4 % ekonomicky aktivních. Své uplatnění nacházejí především v odvětvích vzdělávání, zdravotní a sociální péče a ve veřejné správě. Počet nezaměstnaných vysokoškolsky vzdělaných žen dosáhl 0,7 tisíce osob, což představuje 4,7 % z počtu ekonomicky aktivních vysokoškolaček. Nejpočetnější skupinou nezaměstnaných vysokoškolaček jsou ženy, které vystudovaly společenské vědy a vědy o lidském chování a přípravu učitelů a pedagogiku, tzn. nejsilněji zastoupené obory studia.

Z celkového počtu 21,2 tisíce vysokoškolsky vzdělaných mužů jich bylo 80,5 % ekonomicky aktivních (17 tisíc). Vysokoškoláci – muži jsou zaměstnaní zejména v technických pozicích v průmyslu, stavebnictví, dopravě, v informační a komunikační činnosti a ve veřejné správě. Nezaměstnaných vysokoškolsky vzdělaných mužů bylo jen 0,6 tisíce, tj. 3,4 % z ekonomicky aktivních vysokoškoláků.